

نگاهی به روند طی شده در چهار دوره معاونت علمی و فناوری

توسعه زیست بوم دانش بنیان

این براساس تعریف قانون حمایت از شرکت های دانش بنیان نمی توانستند مورد حمایت معاونت علمی و فناوری قرار بگیرند، استفاده شود. در پایان دوره سوم ۱۶۰۰ شرکت خلاق و ۲۶ خانه خلاق در سراسر کشور مشغول فعالیت شده بودند. در سال ۱۴۰۱ در پی نامه معاون علمی و فناوری رئیس جمهور به رهبر معظم انقلاب و درخواست برای همسو شدن سه قوه و نهادهای حاکمیت برای «توسعه صنایع و شرکت های خلاق» در جهت تحقق شعار سال ۱۴۰۱ «سال تولید؛ دانش بنیان، اشتغال آفرین» مقام معظم رهبری در هامش این نامه مرقوم کردند: «به مسئولان ذی ربط در این باره تأکید شود». این موضوع موجب حمایت گسترده تری در راستای فعالیت های شرکت های خلاق در کشور شد.

قانونی برای جهش تولید دانش بنیان

پس از گذشت یک دهه از فعالیت های زیست بوم نوآوری و فناوری کشور و همان طور که اشاره شد، رشد و بزرگ شدن شرکت های دانش بنیان در کشور، نیاز بود الزامات قانونی جدیدی متناسب با اقتضائات روز فعالان این زیست بوم به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. تصویب «قانون جهش تولید دانش بنیان» را شاید بتوان از مهم ترین دستاوردهای دوره سوم معاونت علمی برشمرد که پس از کش و قوس های فراوان در دولت دوازدهم، سرانجام با پیگیری های معاون علمی و فناوری و

مختلفی وارد عمل شدند و با شناسایی نیازها در هر حوزه زمینه ای برای پاسخ به آن نیاز پیدا کردند. در این دوره با توجه به وضع تحریم ها علیه کشور، شرکت های دانش بنیان به نقطه قوتی برای حل معضلات و نیازها تبدیل شدند و در خودکفایی کشور در حوزه های مختلف از جمله تجهیزات پزشکی و دارویی، صنعت نفت، مواد برق و الکترونیک و... نقش ایفا کردند. در همین دوران شاهد همه گیری کووید - ۱۹ در دنیا بودیم که با حضور به موقع دانش بنیان ها در عرصه عمل، کشور در حوزه های مختلف از جمله دستگاه های تنفسی، ماسک های تنفسی، مواد ضد عفونی کننده، دارو و واکسن نسبت به سایر کشورها به بحران های کمتری روبه رو شد و حتی در بعضی موارد مازاد تولید به سایر کشورها صادر شد.

تلاش های موثر برای بازگشت نخبگان به کشور و به کارگیری آنها در حوزه های مختلف، از دیگر دستاوردهای این دوره بوده است. دکتر ستاری همواره بر اهمیت تغییر فرهنگ خام فروشی و اقتصاد نفتی به سمت تولید از مسیر پیشرفت علم و فناوری در کشور تأکید داشت.

تولد زیست بوم خلاق

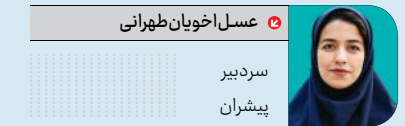
از دیگر مفاهمی که حاصل فعالیت های دوره سوم معاونت علمی است، شکل گیری زیست بوم خلاق بوده که در این دوره تلاش شد از ظرفیت سایر حوزه های خلاقانه و نوآورانه ای که پیش از

رشد و توسعه شرکت های دانش بنیان در طول دهه اول فعالیت شان مرهون حمایت ها و ظرفیت های در نظر گرفته شده در این قانون بوده است. کم کم با شتاب گیری رشد شرکت های دانش بنیان و از سوی دیگر بزرگ شدن شرکت های دانش بنیانی که در سال های ابتدایی بیشترشان متشکل از یک هسته فناور با تعداد نفرات زیر ۱۰ نفر بودند، نیازهای این زیست بوم هم رشد پیدا کرد و دیگر قانون حمایت از شرکت ها و موسسات دانش بنیان به تنهایی از ظرفیت کافی برای ادامه رشد پرشتاب این زیست بوم برخوردار نبود.

دوره سوم؛ شکوفایی زیست بوم دانش بنیان

دوره معاونت دکتر سورنا ستاری در دولت یازدهم، دوازدهم و سیزدهم به عنوان طولانی ترین دوره معاونت علمی و فناوری نقش مهمی در فرهنگ سازی و رشد و تثبیت زیست بوم علم و فناوری در کشور داشت. در این دوره شاهد رشد گسترده شرکت های دانش بنیان به بیش از ۷۰۰۰ شرکت و نقش آفرینی آنها در رفع نیازهای کشور و ورود جدی به بازارهای داخلی و بین المللی بودیم.

طی سال های مدیریت او، اقتصاد دانش بنیان با حمایت ویژه رهبر انقلاب، به گفتمانی ملی تبدیل شد و زیست بوم دانش بنیان کشور توانست به انسجام و بازدهی بالایی برای پاسخگویی به نیازهای کشور برسد. در واقع شرکت های دانش بنیان در حوزه های

از سال دوم دولت نهم، با تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی عنوان جدیدی به مجموعه نهاد ریاست جمهوری تحت عنوان معاون علمی و فناوری رئیس جمهور اضافه شد. رفته رفته با روشن شدن مأموریت های اختصاصی این نهاد و تفکیک شدن وظایف از سایر وزارتخانه ها به ویژه وزارت علوم، از سال ۱۳۸۷ معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور چارت سازمانی معاونت علمی و فناوری رئیس جمهور را تصویب کرد و از آن پس به عنوان نهادی ثابت ذیل ریاست جمهوری مشغول فعالیت است. در طول این سال ها چهار معاون علمی و فناوری هدایت سکان این نهاد را برعهده گرفته بودند و حالا با آغاز فعالیت دولت چهاردهم، دکتر حسین افشین، استاد تمام مهندسی مکانیک دانشگاه شریف به عنوان پنجمین معاون علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان قرار است این نهال جوان را پر بارتر کند. در این گزارش نگاهی به روند طی شده فعالیت معاونت علمی در طول این سال ها و اهداف مطرح شده معاون علمی و فناوری پنجم برای ادامه این مسیر داشته ایم.

شاید مهم ترین اقدامات صورت گرفته در دو دوره اول معاونت علمی یعنی دوره معاونت دکتر صادق واعظ زاده و دکتر نسرین سلطانیخواه در دولت نهم و دهم را بتوان شکل گیری و ایجاد ماهیت مستقل برای معاونت علمی و فناوری رئیس جمهور دانست. این نهاد که در سال های ابتدایی به دلیل مشخص نبودن دقیق محدوده فعالیت ها و تفکیک وظایف نسبت به سایر نهادها و وزارتخانه های مرتبط با حوزه علم و فناوری با انتقادهایی همراه بود، رفته رفته محدوده مشخصی برای فعالیت در زمینه توسعه علم و فناوری به عنوان حلقه رابط دانش و صنعت برای خود تعریف کرد.

قانونی برای حمایت از مفهوم دانش بنیان

از جمله مهم ترین اقدامات در دوره دوم معاونت علمی، تصویب قانون حمایت از شرکت ها و موسسات دانش بنیان و تجاری سازی نوآوری ها و اختراعات بود. این قانون مشتمل بر ۱۳ ماده و ۶ تبصره در تاریخ ۵ آبان ۱۳۸۹ به منظور شکل گیری و توسعه مفهوم دانش بنیان در کشور و دستیابی به اقتصاد دانش بنیان به تصویب مجلس رسید و پس از تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۳۰ آبان ۱۳۸۹ جهت اجرا به دولت دهم ابلاغ شد. با تصویب آیین نامه های اجرایی و دستورالعمل های این قانون، مفهوم جدیدی به نام شرکت های دانش بنیان به صورت جدی تری در کشور مطرح شد؛ شرکت هایی که عمدتاً بر مبنای ایده و نوآوری پژوهشگران و نخبگان کشور در مسیر حل مشکل یا پاسخ به نیازی شکل می گرفتند و انگیزه جدیدی برای کارآفرینی، ایجاد اشتغال و اثرگذاری فارغ التحصیلان دانشگاهی و نیروهای متخصص در کشور بودند.

این قانون نقش موثری در شکل دهی زیربنای زیست بوم فناوری و نوآوری کشور داشت و بخش عمده

